

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Fonetický ústav
doc. PhDr. Jan Volín, Ph.D.

Posudek vedoucího práce

na bakalářskou práci Anety Rebernakové

Prozodické charakteristiky diskurzní ironie v diskusním pořadu

Bakalářská práce Anety Rebernakové se věnuje ironii jakožto výrazovému prostředku se specifickou kulturní ukotveností. Klade si za cíl ověřit, zda zvukové charakteristiky ironických promluv nalezené v jiných jazykových prostředích nebo i v češtině, ale v tzv. laboratorní řeči (obvykle větách čtených na požádání do mikrofonu), jsou zachytitelné i v politických debatních pořadech. Užitečnost práce je dána tím, že dosavadní výzkum přinesl určité postřehy, které však nevedou k jednoznačným závěrům. Jádrem předkládané studie je akustická analýza materiálu s vyšším stupněm přirozenosti (tj. tento materiál nebyl produkován pro účely výzkumu, ale měl reálné komunikační cíle).

Předložená práce sestává ze šesti číslovaných oddílů, abstraktu, úvodu, závěru, přehledu použité literatury a příloh, které detailně přibližují data získaná při analýzách. Cíl práce a témata jednotlivých oddílů jsou představeny na s. 8 a 9. Z textu je patrna logická návaznost jednotlivých částí práce tak, jak je vyžadována současnými konvencemi pro prezentaci empirického výzkumu.

První kapitola práce seznamuje čtenáře s pojmem ironie a jeho pojetím v různých koncepcích. Autorka občas ponechává sporné formulace bez komentáře, jako by je přijímala za vlastní. To je pro čtenáře přinejmenším znepokojivé. Např. na s. 10 je jako jádro Sperberovy a Wilsonovy koncepce uvedeno, že „...ironická tvrzení jsou pouze zmíněna, aby vyjádřila opovržlivý názor či postoj vůči jinému tvrzení...“. Musí pro ironii opravdu existovat dvě tvrzení a musí být motivací toho ironického vždy opovržení? Dá se bez kritiky přijmout teze, že ironie „pouze zmiňuje“? Podobně formulace na s. 16 nahoře uvádí jako nálezní studie k tématu ironických promluv, že se „točilo okolo některého z lidských záměrů“. Čtenář je tak postaven před fakt, že neví, co jsou *lidské záměry*, a podle autorky by to zřejmě vědět měl. (Při obhajobě prosím termín *lidské záměry* vysvětlit.)

Podobně i v druhé kapitole o projevech ironie: na s. 24 dole je při referování o výsledcích studie Rockwellové z r. 2007 uvedeno „..., že sarkastické promluvy se liší v průběhu f_0 , variačním rozpětí, trvání, celkové délce promluvy (dle akustické analýzy) a v rozpětí výšky a hlasitosti (u percepce). Celkově byly promluvy delší a měly méně pauz.“ O variační rozpětí jaké veličiny se jedná, a naopak jaký typ rozpětí výšky je míněn? Týká se sdělení o „celkové délce promluvy“ a následně o tom, že „celkově byly promluvy delší“ množství vyslovených

řečových jednotek (např. delší v počtu slabik nebo slov) nebo delší doby potřebné na jejich vyslovení? Také poslední věta na s. 25 (*Mimo jiné autoři vyslovují domněnku, že ironie je signalizována jen některými slovy.*) je zavádějící. Signalizuje podle autorů opravdu ironii slovo jako lexikální jednotka, nebo jim jde o to, že je jednotlivé slovo nositelem specifických akustických atributů?

Formulace cílů práce a popis provádění studie ve třetím a čtvrtém oddíle jsou obsahově v pořádku. Zvolená metodika je v souladu se současným stavem výzkumu. Autorka vysvětluje výběr zvukového materiálu a jeho přípravu pro extrakci akustických parametrů. Slabinou jsou opět formulační nedostatky. Na s. 26 nahoře se hovoří o práci se vzorkem „*lidské řeči*“. Ve světle tohoto redundantního atributu je o to citelněji cítit absence zmínky o mluvním stylu nebo typu řečového materiálu, který má být využit. Na s. 28 nahoře se při čtení informací o výběru položek „*na základě zejména sémantického kontextu, aby při určování výskytu ironie nedošlo k ovlivnění percepce*“ přímo vnucuje otázka, jaký jiný kontext byl využit a zda tedy čtení textu není percepce. Na s. 33 je avizováno použití trvání hlásky/slabiky v sekundách – výsledky však s takovýmto parametrem nepočítají. Na téže straně se tvrdí, že u intenzity bude měřeno percepční rozpětí. Jak? Jde o věc, se kterou si příliš neví rady ani nejvyspělejší laboratoře.

Prezentace výsledků ve čtvrtém oddíle práce je systematická a srozumitelná. Postupuje od celkových průměrných hodnot přes hodnoty pro jednotlivé mluvčí k detailnějšímu pohledu na položky vybrané v percepčních analýzách. Je chvályhodné, že autorka využila metod inferenční statistiky k ověřování významnosti nalezených rozdílů. I zde jsou ale chyby způsobené buď spěchem, nebo nepozorností. Na s. 35 jsou uvedeny hodnoty pro percentilové rozpětí ironických a neironických promluv a tvrdí se zde, že 5,4 je menší než 4,28. Graf 5.5 na s. 39 ukazuje v levých sloupcích jiné hodnoty variačního rozpětí F0, než jaké jsou představeny na s. 34 dole. Tabulka 5.5 v levém sloupci tvrdí, že týž mluvčí má tempo hláskové identické se slabičným. Znamená to tedy, že jeho slabiky jsou jednohláskové?

Při obhajobě dále považuji za nutné řešit následujícími formulačními problémy.

(1) s. 10 Jaký význam má tvrzení, že „... *ironie ve skutečnosti nechce být pochopena*“? Zde je nutno vyjít z přesné formulace v citovaném zdroji.

(2) s. 18 Prosím o vysvětlení následujícího: Výrok: „*Ty jsi opravdu génius,*“ *vnímám v ironickém znění nepříjemnější než obdobná přímá urážka. Je to tedy snaha, vyhnout se konfliktu.* Odhlédneme-li od gramatických lapsů, znamená to tedy, že volba nepříjemnějšího vyjádření pomáhá vyhnout se konfliktu?

(3) s. 22 Je nutno blíže vysvětlit Nekulovo pojetí gest a mimiky. Opravdu může být kinetický výrazový prostředek buď nosičem nebo antipodem? Podle čeho potom např. určil, že úšklebek je antipod k verbální části sdělení?

(4) s. 34-35 a s. 51 Z formulací není jasné, zda autorka chápe vztah mezi percentilovým a variačním rozpětím F0. U obhajoby je třeba toto vyjasnit.

(5) s. 51 Některé analyzované úseky byly údajně dlouhé několik souvětí. Které? Ani IR023, ani IR050 mezi ně nepatří.

Lze tedy konstatovat, že koncepčně i metodologicky je bakalářská práce Anety Rebernakové v pořádku, její výraznou slabinou je ovšem její jazyková úroveň. Autorka na ni byla opakovaně upozorňována. Hned v úvodní větě abstraktu nalezneme chyby dvě : ...*práce se zabývá diskurzí ironií ... a charakteristikou jejich korelátů...*, a dále vyšínutí z vazby při vyjmenovávání těchto korelátů. Taktéž v abstraktu: *Vzhledem k tomu, že tento druh výzkumu je v ČR poměrně mladý, mohl by náš výzkum nabídnout pomoc pro další výzkum.*

Tyto a podobné chyby pak kromě odvádění pozornosti čtenáře od obsahu způsobují silný dojem nesoudržnosti textu. Dále už jen výčet nejkřiklavějších případů, kde jsou podtrženy problematické nebo problematizující výrazy. Protože se jedná o extrakty zkopírované z práce většinou bez mých komentářů, nepoužívám dále kurzívu ani uvozovky.

- s. 8: Téma bude také hlouběji prostudováno pomocí odborné literatury. Práce nabídne i stručné shrnutí dosavadních poznatků k tématu. Téma bylo vybráno zejména s přihlédnutím k zájmu autorky práce.
- s. 12 ...vymezení pojmu ironie také souvisí s její úzkou souvislostí ...
- s. 14 ...pracuje s pojmem ironii několika způsoby...
- s. 15 Autorky používají české překlady Gibbsových typů, které jsou používány v této práci. Není jasné, k čemu odkazuje zájmeno – jde o práci autorek, Gibbse nebo předkládanou bakalářskou práci?
- s. 15 v rámci jediného odstavce: Gibbsova studie ... zachycuje ironii v běžných rozhovorech mezi přáteli; Cílovou skupinou byli mladí lidé – studenti, kteří poskytli krátké nahrávky svých rozhovorů s přáteli; K analýze použil 62 nahrávek konverzací mezi studenty. Ti nahrávali své konverzace s přáteli.
- s. 21 Když se snažíme upozornit na nesoulad mezi zamýšleným, použijeme slova jako skutečně, jistě, ovšem, nepochybně, které to celé podtrhnou.
- s. 21 Studie ... se snaží zjistit, co čeští mluvčí považují za ironii a na vymezení místa ironie v českém jazykovém prostředí.
- s. 23 ...zjistila, že sarkasmus je charakteristický nižší úrovni f0. Jiní (autoři) zase vyšší úroveň f0. (nevětná konstrukce?)
- s. 24 ... po vyhodnocení výsledků vysokoškolských studentů došli k závěru ... (žádné výsledky studentů ve studii nefigurují)
- s. 29 Zatímco v ostatních dílech byl přítomen pouze jeden nebo druhý z nich, nebo pokud byli přítomni oba, jednalo se o mnohem kratší rozhovory.
- s. 34 přehled subjektivního percepčního hodnocení získané na základě
- s. 34 akustických korelátů prozodické struktury průběhu f0, intenzity a hláskového a slabičného tempa
- s. 39 ze všech tří mluvčí
- s. 55 Doufáme, že jsme svými poznámkami vyzdvihli alespoň několik zajímavých cest,...

Přes výtky k jazykové úrovni je zřejmé, že předkládaná bakalářská práce splnila svůj účel a svým obsahem i rozsahem vyhověla platným požadavkům. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **velmi dobře**.

V Praze dne 3. 9. 2013

.....

doc. PhDr. Jan Volín, Ph.D.